

*Інна Демелько,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
здобувач магістерського рівня вищої освіти,
факультет філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородица*

ТРАГІЧНИЙ ОБРАЗ ДИТИНИ ВІЙНИ В ПОВІСТІ «КЛИМКО»

Г. ТЮТЮННИКА.

Г. Тютюнник – видатний письменник в українській літературі ХХ століття. Талант митця просвічує кожен його художній твір. Літературознавці різнобічно досліджували творчість яскравого представника доби шістдесятництва, виділяючи неореалістичну стильову манеру його письма. В. Дончик, Н. Зборовська, М. Коцюбинська, Л. Масенко, Л. Мороз, Р. Мовчан, О. Неживий, М. Сулима, А. Шевченко та ін. високо оцінювали творчість Г. Тютюнника.

Прозаїк набирался досвіду у старшого брата Григорія Тютюнника, котрий привчав його до сумлінного опрацювання кожної фрази, навіть ретельно правив перші спроби пера, демонструючи специфіку «чорної письменницької роботи», вимагав, аби слова були схожі на «алмази, з яких будуються красиві речі» (лист від 6 січня 1954 р.). Відтак до літератури Г. Тютюнник ставився надто серйозно, був переконаний, що вона не може асоціюватися із грою «в шахи, де можна перехитрувати заковиристим ходом супротивника», не визнавав «модних тем», вважав, що головне у творі – людина, літературну працю сприймав «за роботу, яку треба робити без поспіху, на совість». Свої перші публікації він оцінював досить самокритично, вимагав від себе «ще вчитися думати на папері», «писати тільки під сильним враженням» тощо [2, с. 61].

Відзначимо неабияке вміння Г. Тютюнника змальовувати звичайні життєві ситуації крізь призму людської душі: багатий внутрішній світ

персонажа наскрізний у творах митця. Звичайні думки та почуття слугують розкриттям серйозних питань, які актуалізував автор у малій прозі. Це увиразнює його вміння бачити в людських душах те, чого не помічали інші. Простота та невимушеність розповіді зближує персонажів із читачем.

Тема Другої світової війни близька шістдесятникам, бо вони пережили її серцем. Наслідки війни була страшними – загибель людей, каліцтво чоловіків, сирітство дітей. Жорстокі роки кровопролиття вкрали в останніх дитинство, але згодом пережитий досвід був втілений митцями у текстах. Ключовим у творах шістдесятників про війну є образ дитини-сироти, котрій замість щасливого і безтурботного дитинства довелося виживати в тяжких повоєнних умовах. Г. Тютюнник з трепетом писав повісті на цю тему з огляду на власний життєвий досвід [5, с. 210].

У повістях «Климко», «Облога», «Вогник далеко в степу» письменник осмислював проблеми війни крізь призму невимушеного дитячого сприйняття навколишнього світу. Автобіографічністю вирізняються події, які ототожнюємо з досвідом автора, тому розуміємо, що в кожного персонажа Г. Тютюнник вкладав власні душевні переживання.

Особливе місце у творчості письменника займає повість «Климко», за яку йому було присуджено премію імені Лесі Українки. Крім того, твір з автобіографічною основою «зазнав усіх випробувань, що випали на долю його голодного покоління. Оскільки 1937 року було безпідставно заарештовано батька, деякий час виховувався в родині дядька, батькового брата Филимона, що на той час працював на Донбасі» [3, с. 8]. Відомо, що його дядько пішов на фронт, і хлопчик був змушений повернутися до матері на Полтавщину. Головний персонаж повісті «Климко» проживає надто схожі життєві події, при

цьому думає про захист інших, що свідчить про його багатий внутрішній світ, доброту та співчуття. Тому Климко вирушає до Слов'янська за сіллю, щоб допомогти, зокрема, вчительці із немовлям. Його шлях був важким та небезпечним, але і у важкій дорозі Климко зустрічає хороших людей, яким теж залюбки допомагає, незважаючи на свій вік. Так автор творив новітнього персонажа, при цьому не відходячи від традиціоналізму, а збагачуючи традиції моральною парадигмою. Саме гуманізм і мораль, домінуючи в структурі образу дитини, характеризують душевні переживання, передчуття, поклик серця, духовність усього українського народу.

Г. Тютюнник зобразив дитинство у воєнних умовах: сирітство, тяжкі випробування, голод і холод, постійний пошук харчів. Під таким натиском психіка або «ламається», або загартовується, як у Климка. Дуже швидко з беззахисної дитини він стає справжнім чоловіком. Головний персонаж знаходить вихід зі складної ситуації, при цьому допомагаючи всім, хто потребував цього. Висновок автора: в будь-яких обставинах треба залишатися людиною, нести тепло в собі та зігрівати ним інших. Одинадцятирічний хлопчик взяв на себе відповідальність, до чого не готові навіть дорослі: «Я прийду до вас, тітонько Марино. Як тільки не стане голоду, так і приїду або прийду. А зараз треба мені назад, мене там ждуть...» [4, с. 52]. Його не покидала думка про допомогу іншим, він знав, що зможе виконати завдання, яке поставив перед собою. І виконав, допоки в нього не влучила ворожа куля.

Отже, письменницький хист Г. Тютюнника дозволив йому передусім реалізувати головний задум: змодельовати та осмислити образ «дитини війни», аби крізь призму дитячого світосприйняття відтворити антигуманність

навколишнього світу, жорстокість війни зіставити людину і життєві проблеми, що увиразнили значущість людської душі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький О. Проза взагалі й наша проза 1925 р. *Літературно-критичні статті*. Київ: Дніпро, 1990. С. 51-90.
2. Ковалів Ю. Новелістичні апробації Григора Тютюнника. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2009. №2. С. 60-92.
3. Тарнашинська Л. Григій Тютюнник: «З любові й муки народжується письменник...»: біобібліогр. нарис. Київ: Національна парламентська бібліотека України, 2011. 136 с.
4. Тютюнник Гр. «Климко»: повість, оповідання, казки. Київ: Знання, 2017. 287 с.
5. Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених / відповід. ред. Н. В. Горбач; ред.-упоряд. В. М. Ніколаєнко. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. 221 с.

*Мар'яна Грущак,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
здобувач магістерського рівня вищої освіти,
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородіца*

САТИРИЧНИЙ ДИСКУРС ПОВІСТІ «ІВАН ІВАНОВИЧ»

М. ХВИЛЬОВОГО